

נוסח ההבדלה

החייבים להבדלה פותחים בברכת הכוס ואין אומרים הנה א-ל ישועתי. [הגרשו"א זצ"ל (הליכוי פט"ו הגה יד). ועי' בתי"ש (וי"ד סי' שעו ס"ב) ובדברי מלאיאל (ח"י סי' טו)].

מתי מברך על הנהר

חולה החייב להבדיל במשך הלילה יברך על הנהר בשעת ההבדלה על הכוס ולא לפני קריאת מגילת איכה. [ספר ת"ב שחל בשבת (עמ' קא)].

ברכת הנהר לאישה המבדילה

אשה המבדילה לעצמה, אף לדעת הסוברים שיכולה לברך על האש (עי' לעיל), מ"מ לא תברך ברכת מאורי האש אחר ברכת היין משום שיש לחוש להפסק בברכת היין (משום שיש סוברים שאין אשה מברכת על האש). [הגרשו"א זצ"ל (שם פט"ו אות ח)].

שיעור שתיית הכוס

באופן שמבדיל על היין (עיין לעיל), ישתה רק כמלא לוגמיו בלבד ולא רביעית (ולא יברך על הכוס ברכה אחרונה). [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פע"ב אות ג)].

מתענה, להוציא חולה יד"ח

אם אין החולה יכול להבדיל בעצמו יכול אדם שמתענה להוציאו יד"ח והחולה ישתה הכוס. [שטב הלוי (ח"י סי' קט) וצ"ל (ח"י סי' מד)]. אבל אם החולה יכול להבדיל בעצמו עדיף שיברך בעצמו. [עי' במ"ב (סי' רצט ס"ק כא). ועי' בשמעתא עמקתא גליונות קצ"ט ורע"ג]. אמנם אם אשה צריכה לאכול, עדיף שתצא יד"ח אפי' עי' מי שתענה, והיא תשתה. [נהבי עדיף טפי כי חובת האשה להבדלה תלויה במצוה, וכך הנהר הרבה פעמים הגרשו"א זצ"ל (הליכוי פט"ו הגה 38). ועי' עוד בגליון רע"ג].

אינו מתענה, להוציא בני ביתו יד"ח

חולה שאינו מתענה, כיון שחייב להבדיל יכול להוציא את המתענים ידי חובתם. [כן מצדד הב"כ"י (סי' תקנו אות ד) הובא בשע"ת (שם). וכן פסקו הכ"ח"ח (שם אות ט) והצ"ח"ח (ח"י סי' מד)]. ומ"מ אין הידור לחפש אחר זה ע"מ לקיים הבדלה בזמן. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פע"ב אות ז)].

שאר עינות

רחיצה

רחיצה מסורה בת"ב, אפי' בצונן, ואפי' חלק מגופו בלבד. [שו"ע (סי' תקנד סעי' ז)].

גופו מלוכלך

אם היו ידיו (או שאר מקומות בגוף) מלוכלכות בטיט ובצואה, מותר לרוחץ להעביר הלכלוך שאינו אסור אלא רחיצה של תענוג. [שו"ע (שם סעי' ט) ומ"ב (סי' ק"ט)]. ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך. [שו"ע (שם)].

אינו מכוון לרחיצה של תענוג

לא נאסר אלא רחיצה של תענוג ועל כן נשים המבשלות וצריכות לרוחץ הבשר אף דממילא רוחצות גם ידיהן מותר. [שו"ע (שם ומ"ב (שם))].

מצטער מהזיעה

יש מי שאומר שאף המצטער בזיעה הרבה, וריח הזיעה נודף ממנו, לא ירחץ עצמו (שהרי יכול להשאיר בביתו). [אור לציון (פכ"י הגה ח)].

לצורך רפואה

רחיצה שאינה מחמת תענוג אלא לרפואה מותרת. [שו"ע (סעי' יד) ומ"ב (סי' כח)].

לצורך מצוה

אשה הצריכה לעשות הפס"ט אין לה לרוחץ כל גופה ללבישת לבנים אלא תרחץ פניה של מטה לבד. [שע"ת (סי' תקנא אות לה)].

לרוחץ הקטנים

ילדים שיש צורך לרחצם מותר לרחצם כרגיל ואף שממילא הגדול רוחץ ידיו. [שהרי קטנים אינם בכלל איסור רחיצה ואף בתשעת ימים שנהגו להחמיר היינו ברחיצה של תענוג כמ"ש בשמעתא עמקתא ה"ל בין המצרים ב' - גליון פכ"ו]. ומש"כ אף שממילא הגדול רוחץ ידיו הוא ממה שמבואר לעיל לגנין רחיצת בשר].

נטילת ידים

נטילת ידים שהרית

נוטל אדם ידיו שחרית. [שו"ע (סעי' תקנד סעי' ז)]. כיון שרוח רעה השורה על הידים דהו"ל כמלוכלך בטיט ובצואה דמותר. אלא דיש שמפקקים בזה וס"ל שא"א לברך על נטילת ידים זו שאין עליה שם רחיצה, וע"כ יעשה צרכיו ויטול ידיו ואז יברך ענטי' משום תפלה. [מ"ב (סי' כא). ועי' בכה"מ (אות ג) שמהנה הניחל לברך בפסק השו"ע]. ובכל אופן אין ליטול את כל היד אלא עד קשרי אצבעותיו. [שו"ע (שם)]. ומ"מ א"צ לצמצם בדיוק עד קשרי אצבעותיו. [הזו"א (ד"נים והתנאות ואחרות רבנן)]. והנהוג ליטול ד"פ בבוקר ראשי לנהוג כן אף בת"ב. [כה"ח (אות ח)].

אחר יציאתו מכות הכסא

אם הטיל מים או עשה צרכיו ואין דעתו להתפלל, נח' הפוסקים אם ראשי ליטול ידיו (עד קשרי אצבעותיו), ועל כן נכון ללגע בחלק המכוסה בגוף (המחייב נטילה) דבאופן זה ראשי לכ"ע ליטול ידיו (עד קשרי אצבעותיו). [עי' בשו"ע (סי' תריג סעי' ג), במ"ב (סי' ד) ובערוה"ש (אות ג). ועי' בב"ח"ל (סי' תריג ד"ה ואם) שמצדד שאף אם יצא מכה"כ קבוע אין ליטול ידיו. אלא דשם יענין ליה"כ דחמיר טפי כמבואר שם]. ועי' דעת הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות ז) להחמיר בה].

נהוג ליטול ג"פ לאחר עשיית צרכיו

הנהוג ליטול ידיו ג"פ לאחר עשיית צרכים ראשי לעשות כן גם בת"ב עד מקום קשרי אצבעותיו. [מטה אפרים (סי' תריג אות ה) והגרשו"א זצ"ל (שם אות ג)].

לכבוד התפלה

מותר לרוחץ ידיו (עד קשרי אצבעותיו) אף לתפלת המנחה. [מ"ב (סי' כא)].

סיבה

ת"ב אסור בסיכה. [שו"ע (סי' תקנד סעי' א)]. וזה דבר שדרכו לסוך בו כגון בשמן, קרמים וכדומה. [מ"ב (סי' כח) והגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות ט)]. ואיסור זה אינו אלא כשהיא לתענוג, אבל מי שיש לו חטטין בראשו, סך כדרכו. [שו"ע (סעי' טו)]. ולכה אחר שואיה, כל ל' יום ומותר לסוך פניה בכל אופן כדי שלא תתגנה של עלה. [מ"ב (סי' כט)].

נעילת הסנדל

ת"ב אסור בנעילת הסנדל. [שו"ע (סי' תקנד)]. ואינו נקרא נעל אלא אם עשוי מעור, ועל כן אם הוא של בגד, גמי וכדו', מותר [שו"ע (שם סעי' טו) ומ"ב (סי' כ), אלא שאם הם נוחים ביותר, יש מקום להחמיר שלא לילך בהם. [עי' בשע"ת (סי' יא). וכן פסק הגרשו"א זצ"ל (שם אות ד)].

נעלים הנראים נעלי עזר

נעלים סינטטיים דמויות עור מותר לנועלם משום שבזמננו אין בהן משום מראית העין, כי כולם יודעים שיש נעלים כאלו בשוק. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות יב)].

חובת הינוך

מעיקר הדין אין חובה לחנך הקטנים בנעילת הסנדל בת"ב. [כה"ח (כלל קנב אות יז) משום שהוא דבר שיש בו צער]. ומ"מ בזמננו ששכיח נעלי גומי נוחים ראוי לחנכם. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות ד)]. ומ"מ יול ללכת חיוב כי מעיקרם לא גורר רבנן, עי' בחכ"א (שם)].

תלמוד תורה

אסור לקרות בתנ"ך, ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות ואפילו בהרהור, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב, אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שבידמויה. [שו"ע (סי' תקנד סעי' ו-א)]. ואם יש ביניהם פסוקי נחמה, צריך לדלגם. [שו"ע (שם)]. וכן מותר לתלמוד הלכות אבלות. [קשו"ע (רי אות א)]. והלכות ט"ב. [הגרשו"א זצ"ל (שם הגה 36)].

ספרי מופר

י"א דלא נאסר לתלמוד בספרי מוסר ואדרבה ראוי לעשות כן. [נאירי (מו"ק כא) ושו"ע (מעי אבלות אות כה)]. וי"א שיש להתיר למי שרגיל לתלמוד מוסר. [הזו"א (דברי סופרים קיצור ה"ל אבלות ע"ג אות כ)]. ויש מי שאסור בכל אופן. [נאירי (ח"י פכ"ט הגה א)]. והמיקל יש לו על מי לסמוך. **ללמוד בעיני דבברים המותרים**

מותר ללמוד אף בעיני דבברים המותרים, אבל לימוד מתוך פלפול שאלה ותירוץ, אסור. [הזו"א (דברי סופרים קיצור ה"ל אבלות ע"ג אות כד) וכן מדויק במ"ב (סי' ד). ועי' שמעתא עמקתא גליון ק"ט]. ומ"מ מותר ללמוד בדברים המותרים אף בחברותא. [הזו"א (שם ע"ג אות כד)].

לכתוב חידושי תורה
י"א שמותר לכתוב ח"י תורה שהתחדשו לו במקרה (אע"פ שאסור ללמוד בדברים אלו בת"ב). [ערוה"ש (וי"ד סי' שפד אות ה)]. ויש אוסרים. [שע"ת (סי' תקנד ס"ק ב)]. ומ"מ מי שיוודע שישכח עד הלילה יכול לציין מה שחידש ראשי דברים כדי לעורר הזכרון. [שו"ע (בהמ"צ סי' ב אות ז)]. ודברים המותרים ללמוד בהם, מותר לסכמם בכתב. [ועי' בשמעתא עמקתא גליון ק"ט]. **אמירת תהלים**

י"א שהרגיל לומר תהלים רשאי לומר אף בת"ב. [לקט יושר (אוי"ח ע"ג ק"ב)]. ויש מותרים אף למי שאינו רגיל. [פמ"י (סי' תקפד א"א סי' א)]. ויש אוסרים לגמרי. [דה"ח הובא בשע"ת (אות ח)]. ולמעשה הרגיל ראשי לאמרם. [הגרשו"א זצ"ל (שם תפלה הגה כז). ודעת האור לציון (שם) לאסור]. **קרי"ש על המטה**

קוראים קרי"ש על המטה בתשעה באב וי"א שאף פסוקים של רחמים שמוסיפים כל יום מותר לאומרם. [ת"ב שחל בשבת (פ"ו סוף הגה כא)]. וי"א שדוקא פרשיות המבוארות בשו"ע סי' רל"ט (סעי' א) מותר לאומרם כי הם בכלל סדר היום, אבל פרשה ב' וגי' של קרי"ש ושאר הוספות לא יאמר בת"ב. [הגר"ק זצ"ל (קע"מ פ"ח הגה ט)].

שינה ושיבה על הקרקע

יש נוהגים לשכב בליל ת"ב מוטה על הארץ, ומשים אבן תחת ראשו. [שו"ע (סי' תקנה סעי' ב)]. וי"א שעכ"פ יש לאדם להצטער בענין משכבו בליל ת"ב, שאם רגיל לשכב ב' כרים לא ישכב כי אם באחד, ויש ב"א משימים אבן תחת מראשותיהם, וזכר למה שנאמר: ויחן מאבני המקום (בראשית כה, יא) שראה החורבן. מיהו עוברות או ב"א חלשים שאינם יכולים להצטער, אינן חייבים בכל זה. [רמ"א (סי' תקנה סעי' ב) ומ"ב (סי' ר-ו)].

שיבה על הקרקע

יושבים על הארץ עד תפלת מנחה. [שו"ע (סי' תקנ"ט סעי' ג)]. ונוהגים להקל מחצות היום. [רמ"א (שם)]. מותר לשבת על ספסל נמוך למי שקשה לו לשבת על הארץ. [מ"ב (סי' יא)].

ספסלים נמוכים

כל שיושב בגובה של עד ג"ט בכלל יושב על הקרקע. [דעת תורה (וי"ד סי' שפא). ועיי"ש שכתב דכל זה דוקא כשאין חלל מלמטה, אבל אם יושב על כסא ויש חלל מלמטה או כל שיש חלל טפח הוי הפסק ולא חשיב שיושב על הארץ]. וא"צ לדקדק בספסלים שיהיו נמוכים שיהיו גובהם פחות מג"ט, אלא העיקר שיהיו נמוכים מהרגל. [הזו"א (אחרות רבנו ח"ב ע"ג קל"ח)]. ויש מפורסי ספרד שהורו לשת בגובה פחות מטפח. [בן איש חי (דברים א) וכה"ח (סי' תקנב אות מ)].

עשיית מלאכה ומשא ומתן

מקום שנהגו לעשות מלאכה בת"ב עושין, במקום שנהגו שלא לעשות אין עושים אפי' בלילה, ובכל מקום ת"ח בטלים, וכל הרוצה להחמיר ע"ע להתנהג כמנהג הת"ח רשאי. [שו"ע (סי' תקנד סעי' כב) ומ"ב (סי' מ"ג)]. ולא נהגו באיסור מלאכה כי אם עד חצות. [רמ"א (שם)]. והנוהגים שלא לעשות, עושים כן שלא להסיח דעתם מהאבלות. [מ"ב (סי' מ"ג)].

מלאכה ארעית

במקום שנהגו להחמיר, נוהגים להמנע מכל מלאכה שיש בה שיהוי קצת, אפי' מעשה הדיוט, אבל דבר שאין בה שיהוי, כגון הדלקת נרות וכדו', מותרת. [רמ"א (שם)].

ע"י ע"בים

אפי' במקום שנהגו שלא לעשות, מותר ע"י אינו יהודי, אפי' בביתו. [שו"ע (סעי' כב)]. ואם א"א בנכרי מותר לעשותה בעצמו כמו בחוה"מ. [מ"ב (סי' מ"ז)]. אכן לבנות בנין דאושא מילתא אסור אפי' ע"י עכו"ם. [מ"ב (סי' מ"ז)]. ואם עושה בקבלנות ע"י גוי מותר. [מ"ב (סי' תקנא סי' ב)]. **דבר האבד**

מלאכת דבר האבד מותרת, כדרך שאמרו בחולו של מועד. [שו"ע (סעי' כג)].

פרקמטיא

פרקמטיא להשתכר במקום שנהגו שלא לעשות אסור, ובמקום שנהגו לעשות מותר, אלא שממעט שאפי' ממכנסא או ממעטין מלישא וליתן. [שו"ע (סעי' כב)]. ולאחר חצות שרי. [עיי"ש ברמ"א]. ושם מיידי לנעין מלאכה, אלא שמעט דהא בהא תליא. וכן מבואר במ"ב (סי' מ"ז). ואף במקום שנהגו לאסור, אם יש יריד מותר למכור משום שהוא דבר האבד וכמו כן מותר לקנות ע"י עכו"ם אפי' קודם חצות, אבל ע"י עצמו יש להחמיר אם הוא בפרהסיא ולרבים. [מ"ב (סי' מח). ובה"ל (שם)].

סימן ברכה

כל העושה מלאכה בת"ב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. [שו"ע (סי' תקנד סעי' ד)]. ואפי' במקום שנהגו לעשות, ואף לאחר חצות, אלא שכל זה דוקא כשקובע עצמו למלאכה ומסיח דעתו מהאבילות. וע"כ אף שמותר לעשות מלאכה ולישא וליתן אחר חצות לא מנשך בעסקיו כדי שלא יסיח דעתו מן האבילות. [מ"ב (סי' מט) ושע"ת (אות ג)]. **קייטנות**

מותר לערוך קייטנה בת"ב ע"מ להקל על הורי הילדים להתענות. ומ"מ אין על המארגנים לקחת הכסף בתורת תשלום אלא בתורת מתנה. [הגרשו"א זצ"ל (תורת המועדים אות כז)]. ויקחם לפני או אחרי ת"ב שהרי אין נותנים מתנות בת"ב.

מוצאי ה' התענית

הבדלה במוצאי הצום (שהל במוצ"ש)

בליל מוצאי ת"ב מבדיל על הכוס, ואינו מברך על הנהר (אפי' אם לא בירך במוצ"ש) ולא מברך על הבשמים. [שו"ע (סי' תקנו סעי' א) ומ"ב (סי' ד)]. וכמו כן אינו אומר לפני ברכת הגפן הנה א-ל וכו'. [שש"כ (פס"ב אות מד) ולוח אר"ץ]. ומותר לשתות בעצמו וא"צ ליתן לתינוק. [מ"ב (סי' ג)]. ובלוח אר"ץ כתב שאם יש קטן עדיף שהוא יטעום]. ומ"מ בתפלה א"צ להבדיל כיון שהבדיל מאתמול ואפי' שחב אתמול להבדיל בתפלה ג"כ א"צ עתה להבדיל. [מ"ב (שם)].

לקבלת גליון "הלכות מצויות לבין המצרים מורה" ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל amikta@amikta.co.il

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': *6761 יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

לרפו"ש של הוה הנצ"ה בת מיננה בתוך שאר הולי ישראל

שמעתא עמיקתא - לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com

